

Havsanemoner

– om nya och sällan sedda arter på den svenska västkusten

Det finns omkring 75 arter av koralldjur i svenska vatten, varav drygt hälften är havsanemoner. De utgör några av de vackraste djuren vi har i vårt land och förtjänar mer uppmärksamhet. I denna artikel riktas ljuset mot några bohuslänska havsanemoner – om nyinflyttade arter och några som inte synts till på mycket länge.

KENNET LUNDIN & KLAS MALMBERG

Lundaprofessorn Oscar Carlgren var en flitig koralldjursforskare under 1900-talets första hälft. Han beskrev bland mycket annat två småväxta arter havsanemoner som lever sittande på

gamla musselskal omkring revet av ögonkorall *Lophelia pertusa*, på 90 meters djup vid Väderöarna, utanför Fjällbacka i Bohuslän. Dessa två anemoner – *Andvakia parva* och *Octineon suecicum* – har inte påträffats vid

Fig. 1. Den vackra havsanemonen *Sagartia troglodytes* är en allmän art vid Bohuskusten. Foto: Klas Malmberg

Fig. 2. Havsanemonen *Andvakia parva*. Typexemplar från samlingarna vid Göteborgs Naturhistoriska Museum. Bilden visar två exemplar varav den ena visar del av tentaklerna. Foto: Anders Larsson

Fig. 3. Havsanemonen *Octineon suecicum*. Typexemplar från samlingarna vid Göteborgs Naturhistoriska Museum. Denna individ ser på bilden ut som en kollapsad sufflé, eftersom tentaklerna är helt indragna. Foto: Anders Larsson

någon annan plats i världen, utan bara här. De tillhör alltså de mycket få endemiska djurarterna i vårt land. Men korallrevet där de levde förstördes av bottenstrålning under senare halvan av 1900-talet. Ingen har sett anemonerna levande sedan dess. Risken är överhängande att de likt svenska drontar gått ur tiden, utan att de ens fått några svenska namn. Camilla Läckberg må skriva om fiktiva massakrer i det idylliska Fjällbacka, men en verklig ödeläggelse pågick i det tysta i havet utanför staden. Utan att det väckte någon uppmärksamhet. Ögonkorallrevet blev snart söndersmulat till grus och marinbiologerna trodde det var dött, ända till sommaren 2010 då Tomas Lundälv och Lisbeth Johnsson från Lovéncentrum Tjärnö glädjande nog fann små kolonier av levande ögonkorall igen, med hjälp av fjärrstyrd kamera. Det föder hopp om att även de små unika havsanemonerna kanske finns kvar. Området är nu skyddat från bottenstrålning, ochrevet har möjlighet att långsamt återhämta sig.

För ett par år sedan började uppmärksamma dykare upptäcka kolonier av små anemoner, som likt utspridda pepparkorn växte på släta klipphällar på ca 10 meters djup. Rapporter kom från Väderöarna, Smögen och vidare söderut till Gullmarsfjordens mynning vid Lysekil. Vid närmare påseende är de små anemonerna ingefärsfärgade och har en gemensam basal vävnad närmast klippan, men denna vävnad döljs av ett tunt

lager med ljust sediment. Man ser bara de mörka polyperna som sticker upp. Det handlar om arten *Isozoanthus sulcatus*, som på engelska kallas "peppercorn anemone" eller "ginger tiny". Vi använder här pepparkornsanemon som ett provisoriskt svenskt namn. Det är en sydlig art som är vanlig runt de brittiska öarna. Dess etablering vid svenska västkusten faller väl in i mönstret av sydliga arter som utökar sin nordgräns till svenska vatten, i takt med att vattentemperaturen ökar. Arten har, i likhet med tropiska koraller, encelliga zooxantheller (intracellulära alger som lever i symbios med olika marina djur och protozoer) som

Fig. 4. "Pepparkornsanemon" *Isozoanthus sulcatus* från Pesaskär, Smögen, augusti 2011. En sydlig art som etablerats vid Bohuskusten sedan ett par år tillbaka. Foto: Klas Malmberg

Fig. 5. En grupp av havsanemonen *Edwardsiella carnea*, fotograferad i Smögenområdet i april 2012.

Foto: Klas Malmberg

lever symbiotiskt inne i kroppsvävningen. Dessa små inneboende organismer, som tillhör släktet *Symbiodinium*, är fotosyntetiserande och kan ses som små gröna kulor i stark förstoring. Pepparkornsanemonen är den första svenska representanten av familjen Zoanthidae, som bland annat karakteriseras av det basala, gemensamma så kallade coenenchymet. Tropiska arter av zoanthider, främst av släktet *Palythoa*, är kända för att innehålla ämnet palytoxin, som är bland de starkaste naturligt producerade gifter som man överhuvudtaget känner till. De värsta pilgiftgrodorna bleknar i jämförelse. Det finns dock inga rapporter om att pepparkornsanemonen skulle vara särskilt giftig, men man kanske inte ska äta den, för säkerhets skull. Vi välkomnar ändå detta nya och lite annorlunda inslag i landets fauna. På tal om ätbara havsanemoner, så finns det två arter i vårt närområde, främst den gröna *Anemonia viridis* (även kallad just ”ätlig havsanemon”),

som närmast finns vid Norges sydvästkust och den klarröda *Actinia equina*, som närmast finns strax väster om Oslofjorden. Båda arterna används i det katalanska och provensalska köket.

Den introducerade amerikanska kammaneten *Mnemiopsis leidyi* uppträdde i stort antal vid den svenska västkusten under åren 2006 till 2010 (Hansson 2007). Inne i vissa av kammaneterna fann man en liten orangefärgad maskformig varelse. Svenska forskare kunde identifiera den med molekylära metoder; det är larvstadiet till havsanemonen *Edwardsiella lineata* som lever parasitiskt inne i kammaneten (Selander m.fl. 2010). Arten har sitt ursprung vid Nordamerikas östkust och har troligen kommit till svenska vatten med kammaneterna, som i sin tur kan ha förts hit med fraktbåtars ballastvatten. Hittills har det dock inte rapporterats om fynd av vuxna exemplar av *E. lineata*

Fig. 6. En grupp av Edwardsiella-anemoner, troligen den eftersökta *E. lineata*, fotograferad vid Väderöarna i april 2012. Foto: Klas Malmberg

vid västkusten. I samband med dykning efter naken-snäckor vid Väderöarna våren 2012 (ett projekt som presenteras i kommande nummer av Fauna och Flora) fotograferades en grupp av en obekant art av havsanemon, som med lite efterforskning kunde identifieras till *E. lineata*. Tentakeluppsättning, kroppsfärg och långsgående strimmor på kroppskolumnen stämmer in på den arten. Dessutom skiljer den sig markant i form och färg från *Edwardsiella carnea*, en närbesläktad art som är inhemsk på västkusten. Grupperna av anemonerna bildas genom avknoppning från en första individ, som lämnat livet i kammaneten för ett vuxet liv på klippbotten.

Vi vill uppmuntra andra dykare att söka efter och helst fotografera vackra och oväntade havsanemoner. De kan vara nya arter! ■

Litteratur

- Selander, E., Friis Møller, L., Sundberg, P. & Tiselius, P. 2010. Parasitic anemone infects the invasive ctenophore *Mnemiopsis leidyi* in the North East Atlantic. – Biological Invasions 12:1003–1009.
- Hansson, H.G. 2007. *Mnemiopsis* – ny art av kammanet påträffad i Sverige. – Fauna och Flora 102(1): 8–11.

Kennet Lundin

Docent och biolog vid Göteborgs Naturhistoriska Museum.

E-post: kennet.lundin@vgregion.se

Klas Malmberg

Biolog vid Universeum Science center i Göteborg och undervattensfotograf.